

2e JAARGANG

NUMMER 4

APRIL 1966

DAAD EN GEDACHTE

orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

+++++
+ BIJ ELKE BIJZONDERE HANDELING GAAT
+ HET DENKEN AAN HET DOEN VOORAF.
+ BIJ HET HANDELEN VAN KLASSEN OF
+ MASSA'S BLIJKT DE BETEKENIS VAN
+ HET HANDELEN PAS ACHTERAF. HIER
+ GAAT DE DAAD VOORAF AAN HET BE-
+ GRIP, AAN DE GEDACHTE.
+++++

DAAD EN GEDACHTE

Orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

De uitgave zal worden bekostigd uit VRIJWILLIGE bijdragen

Red. en adm.: Corn. Outshoornstraat 1', Amsterdam - W

Postgiro 307695

V A N T I M M E R E N D E N V O G E L H A V I K

(V r i j n a a r S a k s)

"Want nieuwe acties van de klasse blijven uit! Blijven lang uit. Zó lang dat men zich zelfs af gaat vragen, of die ooit nog wel zullen komen.

Of niet het kapitalisme met haar geleide economie en sociale politiek, via het netwerk van geraffineerde sociale verzekeringen en bedrijfsbindingen door een even handig stelsel van klassificeringen, premies, gratifikaties en tussentijdse winst- en andere uitkeringen, haar eigen onderlinge de klassentegenstellingen beheersen kan."

Deze woorden schreef Timmer in "Spartacus" van 27 november 1965. Wij hebben ze reeds eerder geciteerd en wel in "Daad en Gedachte" van januari 1966 in het stukje "Een zelf-analyse". De aanleiding om daar de aandacht op te vestigen was het feit, dat enige alinea's verder in hetzelfde stukje van Timmer als waaruit het bovenstaande is geciteerd, werd gezegd:

"De toenemende reeks van wilde stakingen waarmee de arbeiders internationaal de tegenstellingen tussen kapitaal en arbeid en in 't bijzonder vanaf de tweede wereldoorlog duidelijk maken, heeft in de praktijk van de akties der arbeiders een evenredig toenemende tegenstelling tussen hen en de vakbeweging doen ontstaan."

Onze gedachte was, dat je toch wel een echte Timmer moest zijn om iets dergelijks in elkaar te kunnen timmeren. Immers, in het eerste citaat wordt onomwonden gezegd, dat klasse-acties uitblijven, ja zo lang, dat men zich zelfs af gaat vragen of ze nog wel ooit zullen komen. En waarom blijven ze zo lang uit? De verklaring volgt meteen: omdat het kapitalisme haar eigen onderlinge en de klassentegenstellingen beheersen kan. En dan enige alinea's verder is er ineens geen sprake meer van een beheersen van de klassentegenstellingen door het kapitalisme, dan is er plotseling een toenemende reeks van "wilde" stakingen, die notabene "de tegenstellingen tussen kapitaal en arbeid duidelijk maken".

Maar Timmer zou Timmer niet zijn, wilde hij zijn getimmerte niet verdedigen. Hij doet dat in "Spartacus" van 19 februari 1966, in een artikel van ongeveer 3 pagina's, getiteld: "Studie en geheugen". En hoe lost Timmer de tegenstrijdigheid die ieder weldenkend mens in de hierboven gebrachte citaten moet zien, op? Na eerst een deel van zijn - door ons bekritiseerde - artikel te hebben geciteerd, vervolgt hij:

"In dit hierboven geciteerde deel van mijn tweede artikel stel ik dus vast dat er, in het bijzonder na de tweede wereldoorlog, wel

een reeks van "wilde" stakingen plaats vonden, maar van klasse-botsingen geen sprake is! (Inderdaad lezer, de onderstreping en het uitroepteken zijn van Timmer zelf).

Verderop, aan het slot, heet het dan nog:

"Wat ziet onze "Theoreticus" die vanuit de hoogte als een havik op zijn prooi loert? Hij ontdekt, na lang om zijn prooi gecirkeld te hebben, een tegenstrijdigheid."

En volgens timmer "tovert Theoreticus een reeks van incidentele "wilde stakingen" om in klasse-bewegingen."

Echt, er is geen lang rondcirkelen voor nodig om de tegenstrijdigheid in de "redenering" van Timmer te ontdekken. Die is wel zo in het oog springend, dat men haar niet voorbij kan zien. En waar komt de "redenering" van Timmer, dat er internationaal na de tweede wereldoorlog wel 'n reeks van wilde stakingen plaats vond, maar er van klasse-botsingen geen sprake was, op neer? Dat de strijd van de Belgische mijnwerkers in De Kempen, die slag leverden met de Rijkswacht en deze onder de voet liepen, geen klassebotsing was. De stakingsgolven in Frankrijk kort na de tweede wereldoorlog, waarbij in Clermont Ferrand de arbeiders de kantoren van de vakbonden bestormden, daar alles kort en klein sloegen en slag leverden met de gendarmerie: geen klassebotsing! De stakingen in Engeland, waartegen militairen werden ingezet, evenals bij de staking van het Amsterdams Gemeentepersoneel in 1955: geen klassebotsingen! De opstand van de arbeiders in Oost-Duitsland in juni 1953, van de Hongaarse arbeiders in oktober/november 1956: geen klassebotsingen! De staking van de buschauffeurs in Nederland in januari 1960, waarbij de overheid zich zelfs genoodzaakt voelde over de hoofden van de bondsbestuurders heen met de "wilde" stakers te onderhandelen: geen klassebotsing! En zo zouden we door kunnen gaan. Volgens Timmer waren dat helemaal geen klassebewegingen. Hij vraagt zich zelfs af hoe wij er toe komen om dergelijke bewegingen - o nee, dergelijke incidentele "wilde" stakingen - kunnen omtoveren in klassebewegingen. Ja, ja, je moet maar durven. Hier wordt door Timmer in - naar hij zelf zegt - een brok "groeps-sociologie" maar eventjes beweerd, dat er na de tweede wereldoorlog geen sprake is geweest van klassenstrijd. U zult misschien tegenwerpen, lezer, dat gesproken wordt van klassebewegingen en klassebotsingen en niet van klassenstrijd. Inderdaad! Maar, zo vragen wij, kan men spreken van klassenstrijd, zonder dat er tevens sprake is van klasse-botsing? Kan men strijd voeren als men nergens tegen botst? Hoe kan een leger slag leveren zonder op een tegenstander te botsen? En als die "reeks van wilde stakingen" geen klassebewegingen, geen klassebotsingen zijn, wat zijn ze dan wel? Misschien een uiting van klasseharmonie? Timmer laat er ons over in het ongewisse. Zover gaat zijn groeps-sociologie niet. Mogen wij even verbaasd zijn iets dergelijks te horen verkondigen door een groep, die beweert "een deel van de strijdende arbeiders te zijn"? Van welke strijdende arbeiders? Een deel misschien van de strijdende partijmensen van voor de tweede wereldoorlog? Want na de tweede wereldoorlog zijn er immers geen klassebewegingen, geen klassebotsingen meer geweest, is er dus ook geen klassenstrijd geweest. En wat is dan volgens Timmer wél een klassebotsing? Misschien een happening rond het Amsterdamse Lieverdje? Een happening, geleid door de door Timmer eerst op z'n grofst uitgescholden en later hogelijk door hem geprezen Robert Jasper Grootveld? (Het eerst uitschelden en later prijzen schijnt trouwens een gewoonte van hem te zijn). Alweer, we weten het niet. Maar wel weten we, dat hier voor de arbeiders geldt: "God beware ons voor onze vrienden, met onze vijanden spelen we het zelf wel klaar."

We zouden dergelijke mensen als Timmer de raad willen geven er eens Rosa Luxemburg's "Massastaking, partij en vakbond" op na te lezen. In dat boek toont zij duidelijk aan, dat een scheiding tussen een partiële-, een massa-staking en de revolutieniet te maken is, omdat het één voortvloeit uit het ander. Trouwens, Timmer - en met hem geheel "Spartacus", want die heeft het schrijven van Timmer

zonder commentaar afgedrukt en is het er dus blijkbaar mee eens - zou eens wat meer aandacht moeten schenken aan uitspraken van klassevijanden. Bijvoorbeeld aan de uitspraak van mr. Ensing (de advocaat van de Gemeente Amsterdam, toen de ontslagen stakers voor het Scheidsgerecht kwamen), die over de staking van het Gemeentepersoneel in 1955 opmerkte, dat "de overheid een dergelijke staking nooit kan toestaan, omdat het in wezen het begin van de revolutie is". Deze klasse-vijand heeft een heel wat fijnere neus voor de realiteit dan Timmer en zijn medestanders.

We zouden verder aan de geestelijke zelfbevelekking van Timmer geen aandacht willen schenken, ware er niet nog één kwestie, waarop we nog even het licht willen laten schijnen. Daarna achten wij het "geval-Spartacus" afgedaan en zullen voortaan op hun enormiteiten niet meer reageren. Timmer schrijft in zijn stuk:

"Een havik is een rancuneus dier. Die is op zijn prooi uit om die te vernietigen. Reeds eerder, direct na de oprichting van het blad Daad en Gedachte, heeft men van die kant van dit rancuneuze element tegen mij blijk gegeven. Ik heb ogenblikkelijk scherp gereageerd en verdere discussie stopgezet. Zelfs heeft men die rancune tegen mij zó ver doorgevoerd, dat men mij hun blad, hoewel ik geld had opgestuurd niet per post liet bezorgen, zoals bij anderen, maar het in ontvangst nemen af liet hangen van toevallige ontmoetingen op vergaderingen. Terwijl mijn adres hen bekend is."

Wij zullen u de juiste toedracht vertellen, opdat u zelf kunt oordelen.

De eerste drie nummers van "Daad en Gedachte" - dus de nummers januari, februari en maart 1965 - werden per post aan alle lezers van "Spartacus" gezonden, dus ook aan Timmer. De daarop volgende nummers werden alleen gestuurd aan hen, die ons hadden laten weten prijs te stellen op een regelmatige ontvangst. Aangezien Timmer een rijksdaalder had opgestuurd werd hem dus ook een exemplaar per post toegezonden. Hadden wij tot dusver van nog niemand een klacht gehoord over het niet ontvangen van "Daad en Gedachte", direct nadat het blad alleen nog maar aan een veel beperkter aantal mensen werd gestuurd reclameerde Timmer, dat hij niets had ontvangen. Goed, ook bij de post kan iets zoek raken. Doch ook de maand daarop en de maand daarna liet Timmer weten geen exemplaar te hebben ontvangen. Toen ging ons een lichtje op. Hé, dachten wij, zó boeiend is nu "Daad en Gedachte", die eigent de postbode zich natuurlijk elke keer toe. En nu weten wij wel, dat Timmer verwacht, dat iedereen tegenover hem de filantroop uithangt, maar wij vonden, dat we geen enkele reden hadden juist tegenover hem ons filantropisch te gedragen door hem iedere keer een tweede exemplaar te sturen. Aangezien we Timmer toch regelmatig in de Raamstraat op een wekelijkse discussie-bijeenkomst ontmoetten, gaven we hem daar elke keer zijn "Daad en Gedachte". Hij dankbaar, dacht u, dat hij nu steeds op tijd zijn exemplaar kreeg? Welnee, hij toonde zich hoogst verontwaardigd. Eveneens verzwijgt Timmer, dat hij reeds weer vanaf oktober zijn "Daad en Gedachte" per post kreeg toegezonden. En opmerkelijk, sindsdien hebben we geen klacht meer van hem ontvangen. Trouwens, we hebben nog van niemand anders gehoord, dat hij zijn "Daad en Gedachte" niet had ontvangen. Zo was de gang van zaken en niet anders. Wat beweegt iemand nu, zo'n onjuiste voorstelling van zaken te geven? Dat kan alleen maar voort komen uit de gedachte, dat tegenover persoonlijke en/of principiële tegenstanders alles geoorloofd is, verdachtmaking, leugen, roef, enz. En... bij revolutionaire situaties is dan de uiterste konsekwentie: de likwidatie. Timmer heeft het in zijn stuk over het opruimen van partijrestanten. Alle mensen, wat moet die man het druk hebben met zichzelf.

Wat die rancuneus om zijn prooi cirkelende havik betreft moeten we verklaren niet op de hoogte te zijn met de gedragingen van een havik. We hebben ons daarom tot een bioloog gewend, die ons heeft voorgelicht. Hij verzekerde ons, dat een havik een bijzonder scherp oog heeft en onmiddellijk echt van on-echt weet te onderscheiden en dat hij bepaalde prooien versmaadt, ja er zelfs een afschuw van

heeft. Wat Timmer betreft, hij kan gerust zijn. De havikken van "Daad en Gedachte" lusten hem niet.

=====

DE MAN MOZES EN HET MONOTHEÏSME

IN HET JAAR 1939, kort voordat hij op 83-jarige leeftijd stierf, publiceerde de psycholoog S i g m u n d F r e u d zijn laatste werk van enige omvang: het boek, dat de titel kreeg van "De man Mozes en de monotheïstische religie". Met dat boek willen wij ons hier kritisch bezig houden.

Wellicht zal deze of gene zich onwillekeurig afvragen, wat of daarvan wel de zin mag zijn. Het boek verscheen lang geleden. Al werd er in de pers - ongetwijfeld omdat het Freud was, die het schreef - véél aandacht aan besteed, een uitgebreid lezerspubliek heeft het stellig niet gevonden. Ook nadat er - op 'n veel later tijdstip - een Nederlandse vertaling van uitkwam - zal het in kringen van arbeiders hoogstens door een enkeling ter hand zijn genomen. Waarom dan nu nog speciale aandacht er aan besteed?

Wij antwoorden: dat het boek 27 jaar oud is, is natuurlijk geen reden om er over te zwijgen. Er is daarentegen een belangrijke reden om er over te praten. Die zal duidelijk worden, nadat wij - om te beginnen - in het kort iets over de inhoud hebben verteld.

Freud houdt zich in het bewuste werk met twee dingen bezig: met de oud-testamentische figuur van Mozes en met het monotheïsme, het ééngodendom, dat in de oudheid, en wel reeds lang vóór het ontstaan van het christendom of de islam, werd aangehangen door de Joden. Het een hangt met het ander samen. Niet voor niets wordt de Joodse religie de Mozaïsche genoemd. De tien geboden, die Mozes volgens de religieuze overlevering op de woeste berg Sinaï van god zou hebben ontvangen en die hij op zijn beurt aan de Joden zou hebben geschonken, vormen een, het gehele zedelijke leven omvattende, wet, die de kern van hun religie vormt. En Mozes is, volgens de Joodse overlevering, nog méér dan wetgever alleen. Hij is de man door wiens bemiddeling Jahwe zijn v e r b o n d met de Hebreeuwse stammen sluit. Mozes verkondigt de Joden, dat zij gods uitverkoren volk vormen en dat uitverkoren zijn is mede een der hoekstenen van hun geloof. Bovendien geldt Mozes dan nog voor de grote opvoeder en de (politieke) leider. Kortom, hij is de grote Joods-nationale figuur.

Freud nu keert zich in zijn boek tegen deze overlevering, tegen de traditionele visie op de oud-testamentische held. Hij betoogt, dat Mozes niet tot het Jodendom kan hebben behoord, doch een Egyptenaar moet zijn geweest. Hij schenkt vervolgens aandacht aan de door Mozes gestichte religie, die hij berooft van haar hemelse karakter. Hij tracht niet alleen de waarheid omtrent Mozes op het spoor te komen, hij poogt tegelijkertijd de wortelen bloot te leggen van het ééngodendom, zo men wil zelfs van de religie in het algemeen.

Freud doet dat met behulp van de door hem ontwikkelde psycho-analyse. Die psycho-analyse houdt zich bezig met het doen en laten van het menselijk individu. Het handelen van een mens, zo zegt de psycho-analyticus, is lang niet altijd het gevolg van een bewust denkproces, maar spruit veelal voort uit motieven, van welke aanwezigheid hij zich n i e t bewust is. Ieder menselijk individu, zo leert de psycho-analyse, kent naast het bewustzijn, het ónbewuste. In dat onbewuste bevindt zich o.a. alles, wat uit het bewustzijn is verdrongen. Die verdringing kan passief, d.w.z. onopzettelijk, maar óók actief, oftewel opzettelijk geschieden, omdat het gaat om dingen, waarvan de mens zich niet of niet langer bewust wil wesen. In beide gevallen is de verdringing een proces van psychisch zelfbehoud. Wat

echter in het onbewuste verdrongen wordt gaat niet verloren en keert somtijds daarin terug. Daarvan is onder andere sprake in het geval van een nerveuse stoornis of n e u r o s e .

Volgens Freud ontwikkelt zich een neurose uit een ervaring, die uit het bewustzijn is verdrongen, veelal uit het kinderlijke bewustzijn. Hij gebruikt daarvoor het Griekse woord "trauma", dat "wond" betekent, omdat het veelal gaat om een smartelijke ervaring, waardoor het individu geschokt werd. Tegen de schok verweert zich het individu door middel van de verdringing, maar na de verdringing uit het bewustzijn blijft het verdrongene in het onderbewuste latent, dat wil zeggen in het verborgene, aanwezig. Bij een neurose keert het gedeeltelijk in het bewustzijn terug.

In zijn boek "De man Mozes en de monotheïstische religie" nu past Freud zijn theorie van het onbewuste, van de verdringing, van het ontstaan ener neurose, van uit het onbewuste stammende wensen en verlangens, niet toe op het menselijk individu, maar op een groep van mensen, op de menselijke samenleving. Hij had dat al eerder gedaan in zijn in 1912 verschenen boek "Totem en taboe", waarnaar hij in "De man Mozes" herhaaldelijk verwijst. Vraagt men, waartoe die toepassing leidt dan luidt het - kort samengevatte - antwoord, dat hij de religie als een soort van neurose beschouwt. De religieuze voorstellingen houden volgens hem verband met gebeurtenissen uit de oertijd van de volken, die uit het bewustzijn werden verdrongen, omdat men de herinnering als onaangenaam ondervond, maar die gedeeltelijk, overeenkomstig de wetmatigheid, waaraan het onderbewuste nu eenmaal gehoorzaamt, in het bewustzijn zijn teruggekeerd.

De vraag, die ons nu bij deze psycho-analytische benadering van de religie interesseert is deze, in hoeverre de door Freud gehanteerde methode ons omtrent het wezen van de godsdienst méér klaarheid verschaft dan bijvoorbeeld de methode van het historisch-materialisme, die de godsdienst verklaart uit de maatschappij.

Het verschil tussen beide methodes is enorm. De maatschappij schijnt voor Sigmund Freud in het geheel niet te bestaan. Nergens in zijn boek komt ook maar één verwijzing voor naar maatschappelijke verhoudingen. Wij durven dit staande te houden niettegenstaande de verwerking - zowel in "Totem en taboe" alsook in "De man Mozes" - van een reeks volkenkundige gegevens, die hem ertoe dienen enig - en zeker niet het helderste of modernste - licht te werpen op de pre-historie.

Het voor 't marxisme onaantastbare feit, dat de mensen moeten eten en drinken en zich moeten beschermen tegen de kou, wil de menselijke soort in stand blijven en wil er van een menselijke geschiedenis en derhalve ook van een menselijke vóórgeschiedenis sprake zijn, wordt door Freud volkomen verwaarloosd. Hij ziet niet, dat het bewustzijn van de mens niets anders is - en niets anders wezen kan - dan z'n bewuste "zijn" en dat dit "zijn" wederom gelijk staat aan zijn werkelijk levensproces, dat wil zeggen aan al die onontkoombare handelingen en betrekkingen, die vereist zijn voor de produktie van zijn directe levensbehoeften. Hij ziet derhalve evenmin, dat wat uit het bewustzijn in het onderbewustzijn of het onbewuste wordt verdrongen, duidelijk in verband moet staan met produktie-handelingen, dat wil zeggen: met de maatschappelijke werkelijkheid.

Voor zover Freud zich bemoeit met de menselijke geschiedenis en de menselijke vóórgeschiedenis, abstraheert hij van de werkelijkheid, dat wil zeggen van de historische feiten, waarvoor bij hem hypothetische feiten, veronderstellingen in de plaats treden. Wij zullen dit uitvoerig trachten aan te tonen.

"De historische achtergrond der gebeurtenissen, die onze belangstelling hebben getrokken, is als volgt...."

Zó begint Sigmund Freud het eerste hoofdstuk van de derde en laatste studie in zijn uit drie afzonderlijke delen bestaand boek. Hij moet vervolgens toegeven, dat die historische achtergrond géén bron is, waaruit veel te putten valt.

Van het jaar 1315 v. Chr. af tot aan de Griekse geschiedschrijver Herodotus toe, die van 484 tot 425 v. Chr. leefde, schijnt alles met de sluier der vergetelheid te zijn overdekt. Die sluier op te lichten is het werk van de historici. Maar hun pogingen waren tot nu toe te vergeefs. Langs de verlaten vlakten van de Nijl vonden zij niets dan puin en ruïnes; geen enkel bericht, geen enkel feit, dat het hiaat van acht eeuwen zou kunnen vullen; niets! En feiten heeft men nodig, zonder feiten geen historie, dat is ook Sigmund Freud bekend. Deze echter meent, als psycho-analist in staat te zijn de reusachtige gaping in de geschiedenis van bijna duizend jaar te kunnen vullen, gelijk hij met de psycho-analyse gapingen in de menselijke geest, in de menselijke herinnering vult. Natuurlijk niet met échte feiten, maar met feiten, die hij zomaar aanneemt.

Het enige, dat hij als w e r k e l i j k feit tot zijn beschikking heeft, is het jaartal 1350 v. Chr. Toen wilde, gelijk historisch is vastgesteld, een Egyptische pharao het ééngodendom invoeren, hetgeen ongeveer moet zijn samengevallen met de uittocht van de Joden uit Egypte. Die pharao heette Ichnaton. Over de episode van die "rebellerende" vorst laat Freud zich als volgt uit:

"Het is het eerste en wellicht zuiverste geval van een monotheïstische godsdienst in de geschiedenis der mensheid; een dieper inzicht in de historische en psychologische voorwaarden van zijn ontstaan zou van onschatbare waarde zijn. Maar er is voor gezorgd, dat niet al te veel kennis omtrent 't ééngodendom (de z.g. Atonreligie) tot ons komen zou. Reeds onder de zwakke opvolgers van Ichnaton viel alles wat hij geschapen had in duigen. De wraakzucht van de door hem onderdrukte priesterkaste woedde tegen zijn nagedachtenis; het monotheïsme werd afgeschaft, het verblijf van de als misdadiger gebrandmerkte pharao werd geplunderd en verwoest. Omstreeks 1350 v. Chr. eindigde met hem de 18e dynastie; na een tijd van anarchie herstelde de veldheer Haremhab, die tot 1315 regeerde, de orde. De hervorming van Ichnaton scheen een tot de vergetelheid gedoemde episode."

"Tot zover", zo vervolgt Freud dan, "wat historisch is vastgesteld. Nu begint onze hypothetische voortzetting."

Onmiddellijk in aansluiting op deze woorden leest men dan bij Freud:

"Onder de personen, die Ichnaton het naast stonden, bevond zich een man, die wellicht T h o t m e s heette, zoals vele anderen in die tijd - op de naam komt het weinig aan, van belang is slechts dat het tweede bestanddeel daarvan - m o s e moest zijn. Hij bekleedde een hoge positie, was een overtuigd aanhanger van de (monotheïstische) Atonreligie, maar in tegenstelling tot de in zichzelf gekeerde koning energiek en hartstochtelijk. Voor deze man betekenden de ondergang van Ichnaton en de afschaffing van diens godsdienst, dat al zijn verwachtingen de bodem werden ingeslagen. Slechts als een verachte of als een afvallige kon hij in Egypte blijven leven. Hij was misschien als stadhouder van de grensprovincie in aanraking gekomen met een semitische volksstam, die daar enige generaties eerder ge-immigreerd was. Ontgoocheld en vereenzaamd wendde hij zich tot deze vreemden, zocht bij hen vergoeding voor zijn verlies."

Even verderop vermeldt Freud, dat er mogelijk nog een reëel historisch aanknopingspunt is in het feit, dat de zuil van de pharao M e r n e p t a h onder de gedurende zijn krijgsverrichtingen overwonnenen ook Israel vermeldt. Maar dat is, wat de historische feiten betreft, die op het onderwerp betrekking hebben, dan ook alles. De rest is pure fantasie, die overigens, voor zover wij er nu een blik op hebben geslagen, met psycho-analyse nog niets te maken heeft.

In het volgende hoofdstuk doet de psycho-analyse haar intrede. Freud heeft namelijk bij zijn pseudo-historische fantasieën vastgesteld, dat het monotheïsme

van Mozes (Thotmes) aanvankelijk geen ingang vond doch zich pas baan brak na een lange tussenfase. Hij spreekt van een "verlate" werking en vraagt zich af, hoe die wel te verklaren zou zijn en op welk terrein men een soortgelijk verschijnsel ontmoet. Het antwoord dat hij geeft is dit, dat men een verlate werking ook kan constateren bij de ontwikkeling van een neurose. Het "trauma" van een jong kind, aanvankelijk verdrongen in het onbewuste, keert op latere leeftijd ten dele in het bewustzijn terug en veroorzaakt dan wat men noemt een "zielsziekte". Hij licht, om de analogie, de overeenkomst, te demonstrenen, dat dan met enige korte en lange voorbeelden uit de psycho-analyse toe, voorbeelden, waaruit telkens blijkt van welk een grote betekenis de sexuele driften zijn in het onbewuste van de mens. Uit die "analogie", die Freud meent te constateren trekt hij dan de conclusie, dat het antwoord op de vraag, waarom de door Mozes (Thotmes) verbrede religie zich pas op een later tijdstip, na een lange periode "latent" te zijn geweest, verbreden gaat, waarschijnlijk daarin moet worden gezocht, dat men te doen heeft met "'n psychologische situatie'" blz. 122.)

Bij de toepassing van de psycho-analytische methode - let wel: niet slechts op de geschiedenis, maar vooral op zijn eigen historische fantasieën - herhaalt Freud nog eens de formule voor de ontwikkeling van een neurose: vroeg optredend "trauma", de afweer daartegen, het latent aanwezig zijn van de herinnering in het onderbewuste, het uitbreken van de neurose en de gedeeltelijke terugkeer van het verdrongene. Dan zegt hij onmiddellijk daarop:

"De lezer wordt nu uitgenodigd om aan te nemen, dat in het leven van de mensensoort iets soortgelijks is voorgevallen als in het leven der individuen. Aan te nemen dus, dat er ook in het leven van de soort (zo goed als bij het individu, ten aanzien waarvan de psycho-analyse 't bestaan ervan blootlegt - red. D. en G.) voorvallen zijn geweest van 'n sexueel-agressieve inhoud, die blijvende gevolgen achtergelaten hebben, maar meestentijds afgeweerd en vergeten werden, later echter, na lang latent te zijn geweest, hun werking hebben uitgeoefend en verschijnselen hebben geschapen, die net eender opgebouwd zijn en dezelfde tendens hebben als de "symptomen" (van een neurose - red. D. en G.)."

"Wij geloven", zo vervolgt Freud, "te kunnen raden wát of deze voorvallen geweest zijn en willen aantonen, dat hun op de "symptomen" (van een neurose - red. D. en G.)gelijkende gevolgen de religieuze verschijnselen zijn. Daar er sedert het ontstaan van de evolutieleer niet meer aan te twifelen valt, dat het menselijk geslacht een voorgeschiedenis heeft, en daar deze onbekend, dat wil zeggen vergeten is, heeft zulk een conclusie bijna het karakter van een stelling, die zonder bewijs moet worden aanvaard. Als wij dan ervaren, dat de werkzame en vergeten "trauma's" steeds betrekking hebben op het leven in de menselijke familie, dan begroeten wij zulks als een hoogstgewenste, onvoorziene en op grond van onze uiteenzettingen tot nu toe niet vereiste toegift."

Zo ver gekomen verwijst Freud allereerst naar zijn, reeds een kwarteeuw tevoren verschenen boek "Totem en taboe", waarin hij, naar hij beweert, de oplossing van het "raadsel" (d.w.z. de vraag, wat voor sexueel-agressieve dingen er in de oertijd in het leven van de mensensoort zijn voorgevallen) al heeft geconstrueerd. Hij vervolgt dan:

"De constructie gaat uit van een bewering van Charles Darwin en sluit mede iets in, dat als een vermoeden geuit werd door Atkinson. Het komt er op neer, dat in oeroude tijden de oermens in kleine horden leefde, elke horde met een steik mannetje aan het hoofd. Hoe lang geleden dat het geval was is niet precies aan te geven; men heeft die situatie niet kunnen fixeren in een der ons bekende geologische tijdperken; waarschijnlijk had dit menselijk wezen nog geen ontwikkelde taal. Een wezenlijk bestanddeel van de constructie is de veronderstelling, dat de te beschrijven lotgevallen aan alle oermensen,

dus aan al onze voorvaderen ten deel zijn gevallen.

De geschiedenis wordt zeer compact weergegeven, net alsof er slechts één keer gebeurd is, wat zich in werkelijkheid over duizenden jaren heeft uitgestrekt en zich in verloop van die lange periode ontelbare malen heeft herhaald. Het sterke mannetje was heer en meester van de hele horde en genoot een onbepaalde macht, die het gewelddadig gebruikte. Alle vrouwelijke wezens waren zijn eigendom, zowel de vrouwen en dochters van de eigen horde, als de wellicht uit andere horden geroofde. Het lot der zonen was hard; wanneer ze de jaloezie van de vader opwekten, werden ze omgebracht, gecastreerd of verdreven....." (pag. 146).

Wij behoeven voor datgene, waarom het ons te doen is, niet verder te citeren. Wij kunnen op deze plaats al vaststellen, dat de ganse constructie van dat "mannetje" in de werkelijkheid onbestaanbaar is.

Wij weten namelijk, dat het verschil tussen mens en dier hierin bestaat, dat de mens zich werktuigen (wapenen) vervaardigt en een taal bezit. Als Freud het over castreren heeft, dan veronderstelt hij zoiets als een mes, zij het dan een mes van steen. Het mes is een hoger ontwikkeld werktuig dan een knots. Werktuigen en wapenen hebben in het algemeen een nivellerende invloed op de menselijke verhoudingen, voor zover die berusten op verschil in kracht, hetzij bij de strijd, hetzij bij de jacht. Het buskruit bijvoorbeeld versterkte de macht van de burgers tegenover het zwaard van de ridder. De pijl en boog maakte persoonlijke kracht tot een onbetekenende factor. De knots, het oudste wapen, versterkte de kracht van de zwakke tegenover die van de sterke.

Zonder wapenen kan de sterkere het misschien opnemen tegen drie zwakkeren. Zijn echter allen gewapend met een knots, dan moet hij het loodje leggen. Wanneer het "mannetje" slaapt kan hij met een fikse knuppelslag van een zwakkere worden afgemaakt of buiten gevecht worden gesteld. Met de blote hand zou dat niet gaan. En dan, zou zo'n mannetje met zijn geweld tegen de zonen hebben gewacht tot zij volwassen waren? Zeker niet, en dat betekent, dat wanneer men zo'n constructie als Freud gegeven heeft voor juist aanneemt, zo'n horde zou hebben moeten bestaan uit het "mannetje", uit vrouwen en meisjes en uit jonge zonen, kinderen nog!

Volgens de voorstelling van Freud werd heel het leven van de horde beheerst door het sexuele element. Dat er ook nog voedsel moest zijn, dat daarvoor strijd moest worden gevoerd tegen dieren, die in kracht en snelheid de mens vele malen overtroffen, dat men gewapend moest zijn tegen overvallen van naburige of vreemde horden, dat men samen moest werken om zich te weren tegen overstromingen en andere grillen van moeder natuur, dat slimheid en ervaring daarbij dikwijls hoger gewaardeerd moeten worden dan brute kracht, dat alles laat de toch zo machtige fantasie van Freud volkomen buiten beschouwing.

Maar hoe en waardoor hebben de zonen een einde gemaakt aan deze toestand? Freud wijst er ergens op, dat de menselijke geest "Kausalbedürfnis" heeft, dat wil zeggen een oorzakelijk verband nodig heeft om de dingen te begrijpen. Maar desondanks, van dat "oorzakelijke verband" merken wij niets in zijn constructie. Duizenden jaren zou de benauwende toestand, die hij beschreven heeft, geduurd hebben en toen, zomaar opeens (!), vonden de zonen dat het welletjes was, kwamen ze te zamen en hebben ze het mannetje gedood. Waarom ze de heerschappij daarvan duizenden jaren duldden en waarom ze dat "opeens" niet meer deden, wordt ons niet onthuld.

(Wordt vervolgd).

DE ONTWIKKELING VAN DE POLITIEKE PARTIJEN
BIJ DE GANG NAAR HET STAATSKAPITALISME

GEEN ENKEL burgerlijk blad heeft, menen wij, na de jongste Statenverkiezingen, welker uitslag de wereld der "fatsoenlijke" - d.w.z. het officiële democratische spel spelende - politici zo pijnlijk heeft getroffen, zó zeer de vinger op de wonde plek gelegd als "Het Parool". In een hoofdartikel, getiteld: "Geen ach en wee over Koekoek", schreef die krant op 26 maart j.l.:

"Het zou... bedenkelijk zijn indien de traditionele partijen... de "schuld" voor het succes van Koekoek zouden schuiven op "de domme kiezers" die op zo onverantwoordelijke wijze hun stem uitbrachten. Er is namelijk alle reden voor de traditionele partijen om zich af te vragen of wij hier niet te maken hebben met een stroming die, door op de Boerenpartij te stemmen, uitdrukking geeft aan een in allerlei opzichten niet onbegrijpelijk en ook niet ongerechtvaardigd gevoel van tegenzin tegen de politieke structuur in ons land.

Voor veel kiezers zijn de traditionele partijen onderling te weinig herkenbaar en te gemakkelijk uitwisselbaar: ons systeem van confessionele partijen met conservatieve en progressieve vleugels, de noodzaak van coalitie-regering, en de mogelijkheid om zelfs zonder algemene verkiezingen tussentijds van coalitie te wisselen - zijn er oorzaak van dat velen 't gevoel moeten hebben dat zij door het uitbrengen van een stem op een dier traditionele partijen geen invloed van belang op de regeringssamenstelling en op het te volgen beleid uitoefenen."

De grote politieke partijen zijn onderling weinig herkenbaar! Ziedaar een uitspraak, waarmee wij het niet slechts volkomen eens zijn, maar die wij zelf reeds gedaan hebben voor een kleine veertien jaren. Wij schreven toen in een serie beschouwingen, die de ontwikkeling in de KVP tot onderwerp hadden, maar waarin de ontwikkeling in de PvdA mede werd betrokken, de volgende passage:

"..Dat zowel de KVP als de PvdA de samenwerking tussen de klassen in de moderne maatschappij voorop stellen is volstrekt niet het enige punt, waarin zij op elkander lijken. De KVP en PvdA hebben nog veel meer gemeen. Naast hun overeenkomstige structuur als "volkspartij"... is daar het niet te loochenen feit, dat er tussen hun politieke programs in wezen bijzonder weinig verschil bestaat en dat zij in de praktijk maar weinig van elkaar afwijken bij hun politieke actie. Vraagt men hoe deze overeenkomst te verklaren valt, dan antwoorden wij, dat zij een gevolg is van de kapitalistische ontwikkeling zelve. In 't verleden hadden wij te maken met een kapitalisme, waarin de politieke partij-indeling berustte op de tegenstellingen tussen de kapitalisten onderling en op de verschillende belangen van kapitalisten en arbeiders in de kapitalistische productie. Principieel plaatsten al deze partijen zich op kapitalistische basis. De arbeiderspartijen voor zover zij voor de positie der loontrekkenden in de burgerlijke maatschappij stredden, de kapitalistische groepen, voor zover zij elk een bijzondere kapitalistisch belang vertegenwoordigden. Heden liggen de verhoudingen volkomen anders. Het kapitalisme is onderweg van een vrij kapitalisme naar een staatskapitalisme, waar de afzonderlijke belangen van diverse kapitalistische klieken op de achtergrond treden en aan de andere kant de tegenstellingen tussen 't kapitalisme in het algemeen en de kapitalistische staat enerzijds en de arbeidersklasse anderzijds steeds scherper aan de dag treden. Die ontwikke-

ling heeft tweeërlei gevolg. In de eerste plaats gaan de politieke partijen steeds meer op elkaar lijken. In de tweede plaats dienen zij zó georganiseerd te zijn, dat de belangentegenstelling tussen het proletariaat en de bourgeoisie steeds sterker wordt versluisd. Hieraan danken dan ook PvdA en KVP beide hun ontstaan en dit is eveneens de reden, dat de vroegere liberalen hun politieke formatie een "volkspartij" hebben genoemd. ("Het staatskapitalisme en de Katholieke Volkspartij". "Spartacus" van 12 juli 1952, pag. 5 en 6)-1).

Sinds deze woorden op papier gezet werden is de overeenkomst tussen de grote politieke partijen er bepaald niet minder op geworden. Integendeel, zij is, mag men beweren, groter dan ooit tevoren. Zó groot werd zij, dat er openlijk gepraat is over een samengaan der beide grote protestantse partijen met de KVP en dat als reactie daarop de PvdA-voorzitter J. Tans in het PvdA-orgaan "Opinie" (van 18 maart 1966) de vraag gesteld heeft, waarom de KVP zich tot dusver alleen nog maar bereid verklaard heeft met die protestants-christelijke partijen te praten en niet met die van hem. Zeker, zolang de heer Beermink, de fractievoorzitter der Christelijk-Historische Unie, het voor het zeggen heeft - en dat is nog steeds 't geval - komt er totaal niets van enig samengaan der protestantse partijen met de KVP. Als de CHU niet wil is de zaak ook voor de Anti-Revolutionairen van de baan, omdat zij zich met een protestantse partij op het vinkentouw geen fusie met de KVP veroorloven kunnen. Daarin heeft "Het Vrije Volk", dat dit op de morgen van de verkiezingsdag constateerde, volkomen gelijk. Maar het feit, dát er over dit alles serieus gepraat is, is karakteristiek!

Dat de Boerenpartij van de heer Koekoek niet met de andere partijen "uitwisselbaar" is, is duidelijk. De oorzaak daarvan zoeken wij niet daarin, dat zij "niet serieus" of "a-politiek" zou wezen. Geheel afgezien van de vraag of dergelijke kwalificaties juist zijn, zij verklaren niets. Het verschil tussen de Boerenpartij en alle andere bestaat hierin, dat de heer Koekoek en de zijnen - evenals de stroming rond het blad "Burgerrecht" bijvoorbeeld - in een zich naar het staatskapitalisme van morgen ontwikkelende samenleving 't vrije kapitalisme van gisteren vertegenwoordigt. Als de "Nieuwe Rotterdamse Courant" (hoofdartikel van 22 maart) schrijft, dat "wie deze partij steunt, daarmee geen positieve bijdrage levert tot de politieke gang van zaken", dan slaat zij in zoverre de spijker op zijn kop, dat de politieke gang van zaken nu eenmaal bepaald wordt door de maatschappelijke ontwikkeling en niet omgekeerd de maatschappelijke ontwikkeling door de politieke gang van zaken. De V.V.D. moge moeite hebben zich bij de maatschappelijke ontwikkeling aan te passen, zij doet het niettemin. Niet voor niets schrijft de N.R.C. in hetzelfde hoofdartikel dat wij zojuist citeerden, dat de liberalen "overheidsbemoeiing in beginsel als een beperking van de persoonlijke vrijheid zien", maar dat "dit allerm minst hoeft te beletten, dat zij een vrij veelvuldige onvermijdelijkheid van zulk ingrijpen kunnen steunen, hetgeen voortvloeit uit de erkenning dat tegenwoordig het economisch leven bijzonder ingewikkeld is en dat een verstandige conjunctuurpolitiek niet kan worden gemist." Bij de liberalen gaat de maatschappelijke praktijk boven het beginsel der persoonlijke vrijheid. Dat heeft de Amsterdamse liberaal drs. Gruyters aan den lijve kunnen ondervinden. Bij boer Koekoek is het anders. Hij wekt, vanuit het standpunt der maatschappelijke ontwikkeling bekeken, gezien tegen de achtergrond van datgene wat maatschappelijk en dus ook politiek

1) Men ziet het: hier werd - in 1952 al - door ons in "Spartacus" uitgesproken, dat de sociaal-democratie zich van het begin af aan op kapitalistische basis plaatste. Dat lokte toen in de "Spartacus"-redactie geen protest uit. Het bewuste opstel verwierf de instemming van alle redacteuren en ook van diegenen, die twaalf jaar later fel van leer trokken toen de bewuste opvatting breder werd uitgewerkt. Men beschuldigde ons er toen van, dat wij onze oorspronkelijke basis hebben verlaten. Welke basis? Toch in ieder geval niet die, welke wij blijkens het hier weergegeven citaat al in 1952 innamen.

noodwendig is, een ónserieuze indruk, omdat hij met dodelijke ernst tegen die maatschappelijke ontwikkeling te velde trekt. Hij is in de wereld der maatschappelijke "ordering" wat eens in de vroeg-burgerlijke wereld de ridder Don Quichotte de la Mancha was, ook al rijdt hij dan niet op een klepperende Rossinant ten strijde maar op een moderne landbouwtractor, waarmee hij overigens de weg der geschiedenis niet versperren kan al heeft hij het dan - bij Nunspeet en in de letterlijke zin des woords - geprobeerd. Aan zijn overeenkomst met Don Quichotte dankt boer Koekoek het humoristisch effect van zijn optreden. Hij dankt er - ten dele - ook zijn aanhang aan, omdat er nu eenmaal in eidere wereld op weg naar de dag van morgen een vrij groot aantal Don Quichot'jes rondloopt, dat de dag van gisteren niet wil laten sterven.

Volgens "Het Parool" zou de situatie, die de jongste verkiezingen aan het licht gebracht hebben, anders zijn "wanneer wij een beperkter aantal partijen zouden hebben" met duidelijker accentverschillen. "In de huidige situatie", zo zegt "Het Parool",

"verkrijgt 'n min of meer toevallig in de oppositie verkerende partij zo weinig eigen profiel (zij bereidt zich er immers permanent op voor om met een of meer van de "vijanden" van vandaag morgen alweer als regeringspartner op te treden) dat vele kiezers de nominale oppositie niet als échte oppositie zien."

Wat "Het Parool" hierbij over het hoofd ziet, menen wij, is dit, dat het gebrek aan een "eigen profiel" niet "de schuld" is der partijen, maar "de schuld" van de maatschappelijke ontwikkeling. Nederland heeft altoos - in deze eeuw althans - betrekkelijk veel politieke partijen gekend, maar zij hadden zeker in de klassieke periode van het parlementarisme bepaald veel meer "profiel" dan thans. Omgekeerd is óók in landen met betrekkelijk weinig politieke partijen hun "profiel" veel waziger geworden. Dat heeft men bijvoorbeeld in Engeland kunnen zien, waar de Conservatieven, toen zij na de tweede wereldoorlog voor 't eerst weer een kabinet konden vormen, zonder meer bepaalde maatregelen van de Labour-regering handhaafden. Bovendien: óók daar, waar er een gering aantal partijen bestaat, moet de oppositie, óók als zij meer dan een oppositie "in naam" en wel degelijk 'n échte oppositie is, toch voortdurend er op geprepareerd zijn morgen regeringsverantwoordelijkheid te dragen. Zo zij dan al geen compromis hoeft te sluiten met d'r politieke tegenstanders, zij zal het wél op een akkoordje moeten gooien met de werkelijkheid.

Een kleine dertig jaar geleden reeds schreef de Nederlandse staatsrechtsgelerde prof. mr. R. Kranenburg omtrent het probleem, dat ons hier bezig houdt, dat "een regelmatige, de publieke orde niet storende, werking van het partijwezen alleen mogelijk is, wanneer die partijen zich stellen op de basis van het bestaande staatsrechtelijk systeem". Over het partijwezen in de burgerlijke maatschappij sprak hij uiteraard, omdat het partijwezen zich pas mét die burgerlijke samenleving heeft ontwikkeld. Dezelfde gedachte vertolkte minister-president Schermerhorn kort na de oorlog met de woorden, dat "men zich aan de regels van het spel moest houden". De Brit John Cam Hobhouse bezigde - als eerste - een kleine anderhalve eeuw geleden de beroemd geworden uitdrukking van "Zijne Majesteits Oppositie" en diens landgenoot A. Lawrence Lowell heeft later geschreven, dat het inzicht in de politieke functie van die "loyale" oppositie de belangrijkste bijdrage van de negentiende eeuw is geweest tot de (burgerlijke) regeerkunst. Welnu, het strikt loyale karakter der zich op dezelfde basis van het bestaande systeem en de bestaande orde plaatsende oppositie, heeft in het verleden nooit verhinderd, dat de politieke contouren scherp waren. Dat kwam omdat de partijen binnen het raam van het door hen allen aanvaarde maatschappelijke bestel reële belangen vertegenwoordigden: de liberalen die van de grote bourgeoisie, de anti-revolutionairen die van de "kleine luiden", de sociaal-democraten die van de arbeiders voor zover het hun belangen binnen het raam van het kapitalisme betrof. Wat de partij-

en scheidde, dat waren - de typisch confessionele vorm van sommige hunner even buiten beschouwing gelaten - werkelijke tegenstellingen. Maar die tegenstellingen zijn verdwenen. Daarmee verdwenen ook de duidelijke scheidslijnen. Men kan die niet in het leven terugroepen door een reorganisatie van het partijwezen. Er dient zich wel een dergelijke reorganisatie aan, maar die draagt een gans ander karakter dan "Het Parool" bedoelt. Zij brengt, zo zij zich doorzet, niet de scherpe contouren terug, integendeel zij brengt grotere gelijkvormigheid, of liever: zij trekt uit feitelijke gelijkvormigheid de organisatorische konsekwentie. Het nieuwe partijtype, na de oorlog in de vorm van PvdA, KVP en VVD tot stand gekomen, is nog maar de eerste schrede op een weg, waarvan het einde nog lang niet is bereikt. Op die weg wacht zowel de partijen - die 't nieuwe doen, maar het oude nog als geestelijke bagage, als parlementair-politieke traditie, als glorieuse herinnering meevoeren - als de "kiezers" de ene teleurstelling na de andere. Want het onbehagen in deze ontwikkeling, de tegenzin in die politieke structuur, die Het Parool constateert, zal voortdurend groter worden.

De oorzaak daarvan is niet, dat het "kiezersvolk" zo traag is, dat het de politieke ontwikkeling niet kan volgen, de oorzaak ligt hem hierin, dat in de plaats van de vroegere tegenstellingen binnen het raam van het kapitalisme gans andere tegenstellingen hoe langer hoe meer in de plaats treden. De werkelijke problemen, waarom het hoe langer hoe meer gaat kunnen niet binnen het kapitalisme worden opgelost. Daarom staan de politieke partijen er in wezen machteloos tegenover.

Met het verdwijnen der vroegere tegenstellingen tussen hen, met 't verbleken der politieke verschillen, boet ook de politiek zélf aan betekenis in. Vandaar dat de grote tijd der parlementen achter ons ligt en wij in onze dagen geen waarlijk grote parlementariërs meer kennen. Na de periode van de politieke strijd koersen wij hoe langer hoe meer het tijdperk binnen van de sociale strijd. Daar ligt de wortel van de zogenaamde "politieke onverschilligheid", waarover de zogenaamd constructieve partijen - dat wil zeggen die, welke de vinger aan de pols der maatschappelijke ontwikkeling naar het staatskapitalisme houden - zich in zo sterke mate verontrusten. En van hun standpunt uit terecht. Want het dalen van de politieke barometers kan slechts op de nadering van een sociale storm wijzen, die vroeg of laat het geweld der politieke stormen uit het verleden verre zal overtreffen.

=====

K O R T E N O T I T I E

WE lazen het volgende ingezonden stukje in "Het Vrije Volk": "De vakantietoeslag wordt voor ambtenaren en vele andere werknemers dit jaar van 4 op 6% gebracht. Was het bedrag vorig jaar bijv. f 400,- dan zou men nu dus plm. f600,- mogen verwachten. Van enkele kanten vernam ik dat op deze toeslag een ander belastingtarief zal worden toegepast, waardoor in dit voorbeeld de f 500,- netto niet eens wordt gehaald. Ook voor overwerkverdiensten zou sedert kort een beduidend onvoordeliger tarief worden gehanteerd, zodat men netto minder overhoudt. Indien dit alles juist is, wat is er dan na de vloedgolf van prijsver-

hogingen in de laatste weken, nog verder nodig om van dit eerste jaar van heroptredende socialistische ministers voor de werknemers een rampjaar te maken?"

Wij vragen: heeft inzender er ooit wel eens van gehoord, dat ook zogenaamde socialistische ministers, hetzij alleen, hetzij samen met andere partijen aan het bewind, niets anders kunnen doen dan de belangen der heersende klassen behartigen? Heeft hij nimmer opgemerkt, dat de heersenden voor het opknappen van juist de delicaatste karweitjes graag van zogenaamde socialisten gebruik maken en dat er - juist onder "socialistisch" bewind - voor de arbeiders de grootste "rampen" geschieden?

K L A S S E N S T R I J D I S G E E N P R O P A G A N D A - A R T I K E L

"DAAD EN GEDACHTE" is geen groep, die de zelfstandige strijd van de arbeiders p r o p a g e e r t... Zo begint één van de stellingen, die wij bij het begin van onze groepsactiviteiten hebben opgesteld. Weinig uitspraken onzerzijds hebben zo'n storm van kritiek uitgelokt als juist deze.

Tot hen die er over gevallen zijn, behoren met name de huidige uitgevers van het blad "Spartacus", voor wie het zo ongeveer wel vast staat, dat wij met dergelijke bewoordingen de weg geplaveid hebben, die naar de "hel", dat wil zeggen naar de serene rust van het studeervertrek voert, v é r van het strijdgewoel en van de klassebotsingen, waarvan zij overigens - merkwaardige nieuwlichterij - het bestaan (sedert het einde van de tweede wereldoorlog) ontkennen.

Missschien verwondert u zich erover lezer, dat het - overigens volkomen misplaatste - verwijt, dat wij ons niet meer bij de klassebotsingen bevinden uitgerekend komt van lieden, die in één adem verzekeren, dat die klassebotsingen er niet zijn. Uw verwondering is volkomen gerechtvaardigd. Hier openbaart zich een tegenstrijdigheid, die ook wij niet vermogen op te lossen. W é l hebben wij ons afgevraagd, w á á r ter wereld de redactie van "Spartacus" zich wel bevinden moge, dat zij van de klassebotsingen rondom ons 1) niets bespeurt. De boze veronderstelling dat zij dan in het een of ander studeervertrek moet zitten, ligt ons natuurlijk verre. Er is daartoe ook niet de minste aanleiding, want er is in haar publicaties waarlijk weinig, dat op studie wijst. Maar zo de aard van haar verblijf ons derhalve onbekend is, de feiten duiden er op, dat het in ieder geval een woning zonder vensters moet zijn, zonder ook maar enig uitzicht op de proletarische worstelingen van onze tijd. Wellicht is de duisternis, die daar bijgevolg moet heersen er tevens de oorzaak van, dat de huidige "Spartacus"-redactie niet meer zo goed kan lezen, wat eens, in vroeger jaren, door de toenmalige "Spartacus"-redactie werd geschreven. Jaren terug immers hebben wij, toen nog tot de redactie van "Spartacus" behorend, in dat orgaan al dezelfde gedachten verkondigd, die in de gewraakte stelling van de groep "Daad en Gedachte" zijn vervat. Toen heeft niemand er aanstoot aan genomen. Dat is ó ó k verwonderlijk. Want er stonden destijds in "Spartacus" ook wel uitspraken te lezen, die daarmee in strijd waren.

D i e tegenstrijdigheid is zeer begrijpelijk. Zij immers sproot hieruit voort, dat "Spartacus" er in die jaren voortdurend mee bezig was, klare opvattingen omtrent het maatschappelijk gebeuren te ontwikkelen. Nieuwe inzichten braken zich soms baan, terwijl oude zienswijzen nog geenszins volkomen waren gestorven. Men was zich daarvan ook terdege bewust. Men vroeg zich voortdurend af, in hoeverre gewijzigde inzichten de noodzakelijkheid met zich brachten zienswijzen van vroeger af te zweren en ten grave te dragen. Een kort na de tweede wereldoorlog verschenen publicatie over "Taak en wezen van de nieuwe partij" - waarmee overigens degenen die thans "Daad en Gedachte" uitgeven het n i m m e r eens zijn geweest - nam bijvoorbeeld nog v ó ó r de arbeidersopstand in Oost-Duitsland geen Spartakist uit die dagen voor zijn rekening. Het ding kon - zo was ieders gevoelen toen geworden - rustig in het antiquiteiten-museum worden bijgezet.

Dat is tegenwoordig anders. Nu wordt lukraak uit die brochure geciteerd om te bewijzen, dat de groep "Daad en Gedachte" uit "afvalligen" bestaat, dat wil zeggen uit lieden, die ook thans niet onderschrijven, wat zij nooit onderschreven hebben, die niet onderschrijven, wat in de jaren '50 al door geen mens in "Spartacus" meer onderschreven werd. En in strijd met voorheen, toen elkaar weersprekende zienswijzen als onvermijdelijk werden beschouwd voor een groep die niet verstarren wilde, wordt nu over tegenstrijdigheden luide gekrakeeld, ja erger nog: er wordt z é l f s gekrakeeld over vermeende tegenstrijdigheden, die enkel maar in de verbeelding der huidige "Spartacus"-redactie bestaan, maar niet in de realiteit.

In onze ogen is dat geschreeuw over tegenstrijdigheden een onvruchtbare be-

zigheid, die weinig wol geeft. Zeker is het waar, dat de mensen van "Daad en Gedachte", ook al is hun huidige opvatting ten dele al oud, in strijd met die opvatting ook wel eens verkondigd hebben, dat de zelfstandige strijd gepropageerd diende te worden. Nou en wat dan nog? Wij hebben nooit beweerd, dat onze zienswijzen van den beginne af aan altijd volledig klaar geweest zijn en ons helder voor de geest stonden. Het tegendeel is 't geval geweest en wij schamen ons daar geen moment voor. Wij vinden dat ook niet zo belangrijk. Waarom het gaat is, of de opvatting, dat de zelfstandige strijd van de arbeiders niet gepropageerd kán worden, als j u i s t moet worden beschouwd of niet. Als onze opgewonden en geschokte "Spartakisten" die opvatting ónjuist vinden, dat zij dan van haar ónjuistheid ook het bewijs leveren.

Waarom overigens de huidige "Spartakisten" over onze stelling zo geschokt zijn is ons bepaald niet duidelijk. Wij verbeelden ons bepaald niet, dat zij zo geweldig nieuw is, ja wij dachten eigenlijk, dat zij niets anders behelsde dan een al heel oude wijsheid van het marxisme.

Om dat aan te tonen verwijzen wij naar een rede, die Rosa Luxemburg in 1910 gehouden heeft op de partijdag van de Duitse sociaal-democratie in Maagdenburg. Zij keerde zich daar in felle bewoordingen tegen de partij- en vakbewegingsbureaucraten, die zich er tegen verzetten, dat in de loop van een kiesrechtstrijd, gelijk in het begin van deze eeuw ook in Nederland werd gevoerd, in 't openbaar gediscussieerd zou worden over de massastaking.

"Deze opvatting", zo zei Rosa Luxemburg, "komt er op neer, dat het een spel met vuur zou zijn om propaganda voor de massa-staking te voeren. Maar het is de hoogste tijd, dat wij er ons rekenschap van geven, dat deze opvatting van de massa-staking totaal verkeerd is. De opvatting, dat men, alleen door over de massa-staking te spreken, kunstmatig een massa-staking zou kunnen bewerkstelligen, moet uit de weg worden geruimd. Deze opvatting moeten we overwinnen, net als de anarchistische opvatting van de massa-staking, die hiermee eigenlijk overeenkomt. Een massa-staking is geen verschijnsel, dat men kunstmatig tevoorschijn kan roepen door over haar te spreken of door haar te propageren. De massa-staking kan slechts uit historische voorwaarden ontstaan, uit de politieke- en maatschappelijke verhoudingen. Men kan tot in het oneindige over de massa-staking spreken zonder het geringste praktische resultaat..."

"Niet de propaganda of het aanprijzen van de massa-staking roept de massa-staking tevoorschijn; dat doen enkel en alleen de maatschappelijke verhoudingen. Als wij... in het laatste tiental jaren getuige zijn geweest van massa-stakingen, dan niet omdat de anarchisten ze eens gepropageerd hebben, maar omdat de historische omstandigheden er gunstig voor waren..."

Men behoeft in deze passage het woord "massa-staking" maar te vervangen door de woorden "de zelfstandige strijd van de arbeidersklasse" om precies het standpunt terug te vinden, dat door de groep "Daad en Gedachte" wordt ingenomen en uitgedragen.

1) In hetzelfde nummer van "Spartacus" waarin G. Timmer het bestaan van klasse-acties ontkent, behandelt Tj. W. de strijd van de mijnwerkers in Belgisch Limburg wél als een klasse-actie. Met andere woorden: de opvattingen van Timmer worden door W. in elkaar getimmerd. Maar dat is nog niet alles. W. verkondigt in zijn artikel over de Belgische mijnwerkersactie ("Spartacus" van 19 februari 1966): "Klassestrijd is geen propaganda-artikel". Dat is nu net precies, wat in de omstreden stelling van de groep "Daad en Gedachte" tot uitdrukking gebracht wordt. Is er niemand bij Spartacus die geprotesteerd heeft? Zo niet, dan is het daar blijkbaar zó gesteld, dat Woudstra mag zeggen, wat de redacteurs van "Daad en Gedachte" destijds niet mochten zeggen. Hoe het zij, we zijn W. dankbaar voor zijn late erkenning van de juistheid van ons standpunt. Maar ónbegrijpelijk is het, dat Timmer een ándere groep tegenstrijdigheid verwijt. Hij kon beter, geloven we, eerst eens zijn eigen straatje vegen.

V A K B E W E G I N G

Onder bovenstaande titel stuurde één onzer kameraden een ingezonden stukje naar "Vrij Nederland", dat het opnam in haar nummer van 19 maart 1966. Aangezien niet alle lezers van ons blad ook "Vrij Nederland" zullen lezen, hebben we er ook een plaatsje voor ingeruimd in dit nummer van "Daad en Gedachte".

- o -

In "Vrij Nederland" van 29 januari stond een ingezonden stuk van de heer J. Gestman over de ongeorganiseerden. Zijn schrijven kwam op het volgende neer:

1. De ongeorganiseerden profiteren van de resultaten die door de georganiseerden worden betaald via hun financiële opofferingen.
2. De werkgevers willen niets weten van een bevoordeling van de georganiseerden, omdat ze er een arbeidswillige achterban op na willen houden.
3. Het oude standpunt: "Wie niet vóór mij is, is tegen mij" heeft nog niets van zijn waarde verloren.
4. Het wordt hoog tijd, dat er een verplicht lidmaatschap komt. De vakbeweging moet dit probleem aanpakken voordat het getij verloopt en het te laat is.

Hoewel wel wat laat meen ik toch de volgende aantekeningen bij het schrijven van de heer Gestman te moeten maken:

1. Is het niet veeleer zó dat de georganiseerden meeprofiteren van de acties der arbeiders, acties die door de vakbonden worden afgekeurd en waartegen ze zich met hand en tand verzetten? In het najaar van 1963 was in de Stichting van de Arbeid reeds een loonstijging voor het jaar 1964 overeengekomen. Het bedroeg enkele procenten. Wanneer ik me goed herinner was het 2,7 pct. Door de "wilde" acties der arbeiders, waartegen de vakbonden zich fel gekeerd hebben, moest men dat schema loslaten en kwam het tot de zgn. loonexplosie van 10 pct. Wie profiteerde hier van wie, heer Gestman?
2. Wie zorgt er eigenlijk voor een werkwillige achterban? Roept niet bij elke staking de vakbeweging de arbeiders op weer aan het werk te gaan? Was het niet A d V e r m e u l e n , die bij de staking van het Amsterdams Gemeentepersoneel in 1955 langs de stakers bij de tramremise in de Havenstraat liep en de kreet liet horen: "NVV-ers uittreden!"; Grotere ronselaars voor onderkruiperswerk dan de vakbondsbestuurders zijn er volgens mij niet. En waarom zouden de werkgevers er een arbeidswillige achterban op na willen houden? De vakbonden roepen immers geen stakingen meer uit. En wanneer de arbeiders, door omstandigheden gedwongen, zelf de strijd ter hand nemen, dan zijn het in de regel niet de ongeorganiseerden die onderkruiperswerk verrichten maar wel de fanatieke vakbondsleden, die aan de oproep van hun besturen gehoor geven.
3. Inderdaad: "Wie niet vóór mij is, is tegen mij!" Blijkbaar hebben ongeveer 60 pct der arbeiders begrepen, dat de vakbonden tégen hen zijn. Hebben de vakbonden niet tot voor kort de loonstop verdedigd? Hebben zij niet meegewerkt aan de bestedingsbeperking, waarvan toch in hoofdzaak de arbeiders de dupe waren? Die 60 pct ongeorganiseerden hebben blijkbaar een fijnere neus dan de heer Gestman.
4. Waarschijnlijk meent de heer Gestman dat hij een voorbeeldige democraat is. Toch wil hij de vrijheid van vereniging zien opgeheven en daarvoor in de plaats verplichting tot vereniging. Eerst verplichting tot vereniging, daarna tot vergaderingbezoek en het verplichte applaudiseren komt dan vanzelf wel. Het komt me allemaal zo bekend voor uit boeken over stalinistisch Rusland en nazis-

tisch Duitsland. Het NVV heeft aan het Plein 1940-1945 te Amsterdam een geweldig groot gebouw laten zetten. Blijkbaar vindt de heer Gestman dat de leuzen die in het boek "1984" van George Orwell op het gebouw van het Ministerie van Waarheid waren aangebracht, ook op het NVV-gebouw moeten komen. Deze leuzen luiden namelijk: "Freedom is slavery" (vrijheid is slavernij) en "Ignorance is strength" (onwetendheid is kracht). En als dan veilig alle schaapjes in de vakverenigingskooi zijn gedreven, kan daar nog aan toegevoegd worden de leus, die in het boek van Orwell op alle grote gebouwen was aangebracht "Big Brother is watching you" oftewel "Grote Broer let op je".

A m s t e r d a m .

J. M.

=====

K O R T E N O T I T I E

IN "De Vakbeweging" (het kaderblad van het N.V.V.) van 18 januari 1966 lazen we in de vaste rubriek "Onder

ons gezegd" van E. Nuwer, dat het NVV in 1906 zijn werk begon met... het afkeuren van een heiersstaking. De eerste daad van het N.V.V. was derhalve karakteristiek voor heel het latere optreden van dit vakverbond.

=====

V E R Z E T Z O N D E R K L A S S E - B A S I S

WAT ONS bij de z.g. Provo's sympathiek aandoet, dat is hun tegenstelling tot de bestaande orde. Zij zijn er, wil het ons voorkomen, zich duidelijk van bewust en de heersende machten zijn het niet minder. Uit die tegenstelling valt het nietsontziende geweld te verklaren, waarmee men tegen hen van leer trekt. Toen op 31 augustus 1959 de Amsterdamse onderwereld, de souteneurs uit de rosse buurt van de walletjes, met ijzeren staven, ploertendoders, zwepen en gummiknuppels de toen als "nozems" aangeduide jeugd van de Dam sloegen, toen bleef de Amsterdamse politie werkloos toezien. Per slot van rekening behoort de onderwereld onverbrekelijk tot de maatschappij waarin wij leven. Zij heeft er haar plaats en haar dagelijks bedrijf - het tot een waar maken der sexuele betrekkingen - is niets anders dan een bijzondere verschijningsvorm ener samenleving, die alle menselijke betrekkingen onder de waren-noemer brengt.

Indien echter op sandalen lopende, langharige en baardige jongelui, die - daar heeft de bourgeoisie nu eenmaal een even fijne neus voor als een hartgrondige hekel aan - niet ál te veel geestdrift aan de dag leggen om zich als uitbuitingsobject te laten gebruiken, een witte fiets aan een grachtenhuis laten hangen of een witte kip laten rondfladderen, dan is de openbare orde in gevaar en dan is men - precies één dag na de ministeriële verklaring, dat er geen enkele reden is om naar het optreden der hoofdstedelijke politie een onderzoek te doen instellen - getuige van taferelen, die slechts op de filmstrook behoeften te worden vastgelegd om heel de verklaring van Samkalden en Smallenbroek als een zeepbel uit elkaar te doen spatten.

Het gebeuren heeft 'n aantal bijzonder belangwekkende aspecten, die naar onze smaak, niettegenstaande de stroom van - terecht - verontwaardigde ingezonden stukken nog onvoldoende uit de doeken zijn gedaan. Wij willen ze hier zeer kort opsommen.

Ten eerste: tot dusver genoten alleen nog Pruisische sociaal-democraten de twijfelachtige reputatie dat zij de twijfelachtige methodes van een politie-apparaat door dik en dun met hun autoriteit gedekt hadden. Na de door minister Sam-

kalden ondertekende verklaring van 18 maart j.l. kan de PvdA zich er op beroemen, dat háár partijgenoten zich met lieden als Grzesinski kunnen meten en met de boven hem staande Pruisische ministers. Dat zijn naar alle waarschijnlijkheid voorbeelden, die de jeugdige Provo's nauwelijks iets zeggen. Maar zij zijn ook niet voor hen bedoeld. Aan de Provo's behoeft men de positie van burgemeester Van Hall of minister Samkalden niet duidelijk te maken. Aan sommige ingezonden stukschrijvers, zoals bijvoorbeeld de oude en vergrijsde sociaal-democraat G.H. Nijenhuis, die zich (mét Grzesinski en Otto Wels) afvraagt, waar het heen moet als de straat veroverd wordt ("Vrije Volk" 24 maart j.l.) wél.

Ten tweede: een witte kip is kennelijk voor de bestaande orde oneindig veel gevaarlijker dan de witte duif van Picasso, die jaren geleden in een bolsjewistische volière opgefokt voor velen een symbool was van Stalinistische hypocrisie. Men is er destijds alleen maar met de mond en de pen tegen van leer getrokken, omdat men kennelijk had begrepen, dat óók Stalinistische vogeltjes zo staatskapitalistisch zingen als zij gebekt zijn. Wij maken hier slechts een grapje, maar één dat een diepere en wrange zin heeft. Deze namelijk, dat wérkelijke tegenstellingen zich in onze tijd als klassegewachten voordoen en dat de verstoktste ordebewaarder diep in zijn onderbewustzijn weet wat hij aan een bolsjewistisch bureaucraat heeft.

Wat hij aan de Provo heeft, dat weet de brave burger niet en dat is het mede, wat hem en zijn gezagsapparaat zo van streek maakt. Met peau-de-suède schoenen en zachte snorretjes moge men een bepaalde maatschappelijke status accentueren, die status behoort, hoe men er over denken moge, tot de wereld van de bourgeois. Met spijkerbroeken en baarden is dat natuurlijk een ander geval. Dat de z.g. Beat-generatie een levend protest vormt tegen het kapitalistische proces der verzakelijking, dat is iets, dat de warenproductie voor een ("welvaarts")paradijs houdende burger natuurlijk ontgaat. Bij zijn vruchteloos pogen de Beat-generatie te begrijpen heeft hij het Engelse woord Beat als "to beat" (=slaan) begrepen en er dienovereenkomstig de knuppel opgelegd.

Het afgrijzen, dat de officiële maatschappij voor de Provo koestert, men zal het begrepen hebben, delen wij geenszins. Maar dat betekent niet, dat wij ons onvoorwaardelijk met hem solidariseren. Wat ons daarbij in de weg staat is, dat het de Provo duidelijk ontbreekt aan iedere vorm van klassebasis. De Provo's plaatsen zich wel bewust buiten de bestaande orde, buiten de officiële maatschappelijke normen en buiten de officiële moraal, maar zij treden geenszins op als de representanten ener klasse, die krachtens haar maatschappelijke positie en krachtens haar wezenlijk karakter de natuurlijke vijand van de heersende orde, de bestaande maatschappij en de heersende moraal is. Voor zover er onder de Provo's zich mogelijk jongens of meisjes uit een proletarisch milieu bevinden doen zij zo sterk mogelijk hun best om zich van dat proletarisch milieu te distanciëren. Niet als een jeugdige, vurige, mogelijk wat onbezonnen maar in ieder geval actieve categorie van de arbeidersklasse treden zij in 't openbaar naar voren, maar juist als een categorie, waaraan i e d e r klassekarakter, welk dan ook ontbreekt. Dat is, menen wij, hun grote zwakte.

Mogelijk is 't voor vele Provo's ook een voordeel. Eén ding slechts vindt onze brave samenleving nóg erger dan lange haren en fladderende kippen. Dat is een uitgesproken proletarische gezindheid. Een berouwvolle Provo kan men nog weer in genade aannemen; een militante arbeider niet. En waar er onder de Provo's ook vele zonen en dochters van burgerlijke huize verkeren kan men beweren, dat voor hen de rol van verloren zoon nog altijd open staat, ja dat het zelfs lang niet onmogelijk is, dat velen eens hun positie in de heersende samenleving nog zullen weten te vinden, wat met arbeiders, die in verzet komen natuurlijk niet het geval is.

Het ontbreken van een klassebasis is, zeggen wij, de zwakte van de Provo's. Wat hen ontbreekt is economische macht. Wat hen ontbreekt is een uitvalspositie

voor hun verzet of liever hun luidruchtig protest tegen de bestaande orde. Voor zover zij een beweging zijn is die beweging noch van politieke aard, noch van sociaal karakter. Zij vormen een negatie van de burgerlijke maatschappij, die geen echte negatie van die maatschappij is, zij vormen van de burgerlijke medaille, of zij het willen wezen of niet, slechts een burgerlijke keerzijde.

Iets daarvan moet, in een helder ogenblik, ook burgemeester Van Hall begrepen hebben, toen hij drie vooraanstaande Provo's uitnodigde tot een gesprek, dat blijkens de verklaringen na afloop in "een sfeer van wederzijds begrip" verlopen is. Dat kunnen de representanten van de stakende trammannen in Amsterdam de Provo-voormannen niet ná-zeggen. Zij slaagden er destijds niet in de burgemeester van Amsterdam te spreken te krijgen. Hij hield voor hen de deur gesloten.

Dat verschil in behandeling is typerend en moet toch ook de Provo's zelf wel iets te zeggen hebben. Wellicht kan het hun ook tot nadenken stemmen, dat er voor de burgemeester geen directe noodzaak bestond hen te ontvangen. Zij hadden op de Prinsengracht al een nederlaag te incasseren gekregen. Maar waren zij echt ook geslagen vijanden? Met arbeiders heeft het kapitaal altijd slechts dán onderhandeld, wanneer het daartoe gedwongen was, omdat de arbeiders zich al strijdend een bepaalde machtspositie hadden veroverd al was het dan maar slechts tijdelijk. Verslagen arbeiders heeft men nog steeds een trap achterna gegeven. Zijn dan de Provo's toch niet zulke potentiële vijanden der bestaande orde als 't op het eerste gezicht wel lijkt? Voor de Provo's vragen om over na te denken.

Naar onze mening ligt de zaak zo, dat alleen de strijd van de arbeiders aan de bestaande orde iets veranderen kan en zal, maar dat alle bewegingen zonder klassebasis voorbestemd zijn om tussen de molenstenen van de klassenstrijd te worden fijngewreven.

=====

VERANTWOORDING VAN DE VOOR "DAAD EN GEDACHTE"

BINNENGEKOMEN GELDELIJKE BIJDRAGEN

1e kwartaal 1966

B.v.B. te M. f.5.-; C.B. te A. f. 31,50; C.v.d.B. te A. f.5.-; W.C.B. te A. f.5.-; A.L.D.I. te P. f.5.-; A.v.d.H. te A. f.15.-; G. de J. te R. f.5.-; T. de J. te A. f.12,50; B.K. te A. f.2,50; Th. M. te B. f.52,50; J.v.M. te H. f.1.-; J.M. te A. f.21.-; A.v.V. te D.H. f.31,50; H.M. te F. f.15.-; R.W. te A. f.21.-; C.W. te R. f.2.-; Totaal f. 230,50.

=====